

loeiende, theo-
den.
geniaaleste kerk

de denkkunst
awden de oude
t in het chris-

akken, waartoe
redeneerkunst
le, de doctrina-

uwende weten-
rs ook niet to-

zan de hoogte
en in een en

cyclopaedie der
stus niet de
odanig heeft

ument der
philoloog (taal-
er dan exegese

u, om, nog wel
toch de theo-
haar het spoo-

in hij nog eens
ij dezen groot
Christelijke kerk

erst wijsgeerig
n. Maar zóóver
—65).

Bavinck (Gorol-
r geweest, die
it ingedacht en

d te komen. —
meest moderne
heologisch, dog-

niet geleverd.
moetend schouw-
die twee met

en de wijsbe-
voortstuwend,
zoorten.

niet bang voor
de ware religie
en den echten

ren, maar toch
dan een eerlijk

quaerit intellec-
en: credo in
ip), moeten we

naar een rech-
t wordt vernie-
aters onfeilbaar

g wel eens van
op grond van
gevolg van ver-

vegingen. Maar
in onvoldoende

stelijke kringen
christische uit-
akt wordt, om

e ernst gemaakt
en verantwoor-
s, dat een psy-

schijn van me-
eigenlijk als een
stellen, dat een

enstandigheden,
en kan, dat hij

us geen reden
eze redeneering
neer we slechts

we terecht bij
in in de voor-
omdat hij mis-

moet worden
te consequenties
ns over 't alge-

die geen reke-
wikkelingsgan-
alisme grooten

ap verlaten is,
het allerlei psy-
een zelfstandig

verstaan als aanduiding van religieuze strevingen,
die de wetenschap opzochten voor de theologie.
Ook de wijsbegeerte kwam niet verder dan tot
de taak van een voorbereidende wetenschap.

Het was een eervol werk, de koningin der weten-
schap te mogen dienen, maar met haar eigen vlucht
ontplooiën kon de wijsbegeerte zich niet, zoolang
ze ancilla (dienstmaagd) bleef.

Door een natuurlijke wisselwerking heeft dit on-
mondig houden van de wijsbegeerte de theologie
zelf ook in haar ontwikkeling belemmerd en soms
gevaarlijke verwarringen teweeggebracht.

Langzaam maar zeker begon de Griekse filo-
sophie (door Arabieren en landverhuizers uit het
Oosten naar het Westen geïmporteerd) in de kerk
opnieuw, en nu veel sterker, op te dringen.

Aristoteles en Plato stonden op uit het graf der
vergetelheid en marcheerden de kerkpoort weer
binnen.

B. W.

Correspondentie. — B. K. is H. — Natuur-
lijk heb ik Prof. Heijmans te Groningen bedoeld. Dank
voor uw schrijven. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Nieuwe Boeken.

Wilma, Die Vrijwillig dragen.

De Schrijfster van dezen christelijken roman, is
al sinds lang een van de bekenden onder de auteurs,
wier arbeid door een christelijke overtuiging ge-
dragen wordt.

Bij de herleving onzer letterkunde in 1880 is
de christelijke literatuur niet achtergebleven, maar
ze heeft zich, zij het dan ook in langzamer tempo,
mede ontwikkeld in de richting, die de nieuwere
letterkunde ging.

Dat ze in dezen geen gelijken tred houden kon,
spreekt wel vanzelf. Immers de volkomen vrijheid
van ontplooiing, die het individualistisch beginsel
aan de niet-christelijke literatuur schonk, bestond
voor haar niet, wijl scherpe overtuigings-begren-
zing een cirkel rond haar trok. En ook haar im-
pressionisme, haar zielkundige ontleding, haar rea-
lisme moesten uiteraard van geheel ander karakter
zijn. De zielsmotie van den christelijken kunstenaar
is een gansch andere, dan van hem, die buiten
het christelijk beginsel staat, eenvoudig omdat de
christen alle dingen ziet in afhankelijkheid van
God en zijn zelfstandigheid daaraan altijd onder-
worpen blijft. Zoo kunnen we begrijpen, dat de
christelijke literatuur in de hooge vlucht, die de
moderne letterkunde nam niet meegaan kon, eigen-
lijk steeds meer achterbleef, zelfs achterblijven
moest op grond van haar beginsel.

Het is noodig, dat we hierop letten, als we ons
afvragen hoe het toch komt, dat het christelijk
beginsel zich niet meer gelden deed in de latere
letterkunde. De beginselen, waarvan deze uitgaat,
zijn veelal de volkomen tegenstellingen van het
christelijk belijden en dus moest de christelijke
literatuur, die enerzijds wel de vormvernieuwing
begeerde, maar aan den anderen kant toch veel
meer aan het oude gebonden bleef, zich eigenlijk
een eigen weg banen. Achter de groote pioniers
van „de Nieuwe Gids” kon ze immers niet blijven
gaan.

Nu kan ik in een artikel als dit niet ingaan
op de vraag naar het kunstgehalte in de christe-
lijke literatuur. Wie daarvan meer weten wil raad-
plege de verschillende christelijke tijdschriften en
periodieken, die in den laatste tijd met deze
vraagstelling zich in 't bijzonder bezig houden. Slechts
wil ik op het bovenstaande wijzen, als een element,
waarmede billijke critiek stellig rekenen moet. Want
zeker gelden voor christelijke kunst geen andere,
mildere, eischen dan voor niet-christelijke belletristie
— integendeel, ik zou haast zeggen nog meerdere —
maar men vergeet niet, dat de basis, waarop de
moderne christelijke kunst rust een geheel andere
is dan die, welke aan de door-niets-gebonden mo-
derne literatuur ten grondslag ligt. En al kan stellig
niet alle christelijke literatuur kunst genoemd wor-
den, er is toch geloof ik wel meer, dat op dien
naam eenigen aanspraak maken mag, gezien de
ontwikkelingsgeschiedenis, dan men oppervlakkig
meenen zou.

Wilma, een der ouden onder de christelijke
auteurs zooals ik al zei, behoort zeker onder hen,
wier werk kunst heeten mag. In de verschillende
romans, die ze gaf en vooral ook in kleinere schet-
sen, heeft ze zich doen kennen als een Schrijfster
van talent en van klaar inzicht in de moderne
compositie-eischen. Een schets als haar „Grand-
Seigneur”, die in het tijdschrift „Opgang” verscheen,
mag stellig gerekend worden onder het beste, wat
op christelijk-literair gebied is gepresteerd en kan
de vergelijking met algemeen-erkende kunst van
niet-christelijke zijde zeker doorstaan. Vooral in haar
natuur-impressiën ligt haar kracht; de weergave
daarvan is gewoonlijk even zuiver van visie als
van taal. En, wijl altijd er door heen fluistert de
bewondering en aanbidding van Hem, die dat alles
geschapen heeft, nadert ze veel meer de sfeer der
waarachtige schoonheid, dan vele, overigens mis-
schien uiterlijk meer artistieke geschriften van niet-
geloovige kunstenaars.

Aan den anderen kant echter valt in haar werk
duidelijk waar te nemen de omstandigheid, die ik
aangaf, n.l. dat de christelijke kunst met de ont-
wikkeling der literatuur geen gelijken tred houden
kon. Taal en stijl, geheel de conceptie eigenlijk,
zijn van het, nu reeds onderwetsche, tachtigers-
soort. Ik wil daarmee volstrekt niet zeggen, dat
het minder is dan de nieuwste productie, want in
de latere jaren ligt zeker het hoogtepunt niet van
de literatuur na 1880. Ik constateer alleen het feit
als een consequentie.

Ook de inhoud van Wilma's werk, de stofkeuze
dus, is niet van het moderne type, maar alweer is dit
geheel verklaarbaar uit het karakter en de ont-
wikkeling van dat karakter.

Daarom moeten we vooral niet te haastig zijn
met ons oordeel als zulke lectuur een onderwetschen
indruk maakt. Wie in dezen meet naar den maat-
staf der allernieuwste literatuur, stelt zich niet op
het juiste standpunt. Want de kunst, die chris-
telijk wil zijn, zal ten opzichte van de huidige
ontwikkeling steeds meer reserve moeten in acht
nemen en daardoor ook altijd den schijn van onder-
wetsch houden.

Een eigenaardige trek heeft mij altijd in het werk
van Wilma getroffen, een trek, dien ik ook weer
heb teruggevonden in „Die Vrijwillig dragen”. Er
hangt n.l. altijd een zeker waas van geheimzinnig-
heid over wat ze schrijft; sommige personen ziet
men als door een nevel, zoodat ze vaag blijven.
Daardoor blijft soms een zeker gevoel van onbe-
vredigdheid na, van niet-precies-begrepen-hebben.
Zelfs in het overigens zoo voortreffelijke „Grand-
Seigneur” ontkomt men daaraan niet. Men kan
eigenlijk niet diep genoeg doordringen in de psy-
chologie van zulk een geschrift en dat heeft ten
gevolge, dat het aroma van 't boek of de schets
verloren gaat. Het zich-geheel inleven in wat men
leest, wat toch voorwaarde is om wezenlijk een
boek te „genieten”, wordt daardoor zooveel moei-
lijker.

Van het eerste hoofdstuk van „Die Vrijwillig
dragen” b.v. begrijpt men zoo goed als niets. Wel
wordt, veel verder in 't verhaal, de hoofdzak dui-
delijk, maar dan is het moeilijk de draden, die
men in handen krijgt naar de juiste punten van
aanknooping te leiden. En in ieder geval is de
kracht van het eerste hoofdstuk aan u voorbij
gegaan.

Raadselachtige figuren zijn ook Johansen en de
dokter, bij wien Reynold, een der hoofdpersonen,
inwoont. Heeft men heel het boek gelezen, dan
klaart het vage wel wat op — maar volkomen
helder wordt 't nu toch niet. Dan gaat men fan-
taseeren, begint zelf draden van gebeurten te vlechten
en men raakt den gedachtengang van de Schrijf-
ster kwijt. Door het blijven van zulke figuren in
een mystiek waas, ziet men ook niet hoe de per-
sonen met elkaar in aanraking komen of gekomen
zijn en krijgt hun onderling contact, dat straks
de kern van 't geheel blijkt, iets toevalligs, iets
geforceerds.

Men meene echter niet, dat met deze enkele op-
merking het boek is geteekend. Want dan zou
men zich de lectuur van een belangrijke proeve
van christelijke romankunst onthouden.

Een overzicht van den inhoud te geven is mij
niet mogelijk. Ik zou dan al de draden los moeten
maken van hun verbandingen en dan is de span-
ning toch weg en krijgt men niets dan een op-
sommig van namen.

Hoofdzak is de geschiedenis van Reynold, die
na een ontzaglijken strijd en dank zij de alles
overwinnende christelijke liefde van anderen, op-
staat uit z'n zondedood tot een nieuw leven. En
het vrijwillig dragen, waarvan de titel spreekt is
dan het mede-worstelen in zijn strijd, het mede
aanvaarden van zijn smaad, waartoe de liefde van
Christus de anderen kracht geeft. Mooi geteekend
is de invloed, die uitgaat van het getuigen voor
Christus, en het licht, dat daardoor opgaat over
de zielenonderheid van anderen uit Reynold's om-
geving. Er zit dunkt mij iets persoonlijks in dit
boek, iets zelf-doorleefds, wat er warmte en kleur
en zuiverheid aan geeft.

Goed geslaagd is vooral de teekening van 't milieu
in 't predikantsgezin, het centrale punt van 't heele
boek. De worsteling van den predikant zelf, de
glorieuze overwinning van z'n vrouw Emmy, die
het leed eener lichamelijke verminking vrijwillig
leert dragen, ze zijn sterk en zuiver van beelding.
Heel het boek door is die Emmy een mooie figuur,
natef en toch beslist, krachtig en toch altijd vrou-
welijk-zacht. Vooral is ze goed als de moeder van
haar kinderen, wier wolkenloze levensblijheid af-
straalt op haar zelf. Die kinderen en dan met name
het jongetje Pimkie, spelen een groote rol in het
boek, ook in Reynold's geschiedenis. En overal tref-
fen u tooneeltjes vol licht en tingeling van levens-
werkelijkheid, die de lectuur van dit boek telkens
weer aangenaam maken. Eigenlijk heeft deze roman
in z'n onderdeelen mij 't meest voldaan, meer nog
dan als geheel. Want bij het lezen van zoodanige
fragmenten bemerkt men de vage plekken niet,
die het geheel vertoont.

En nu de praktische vraag omtrent de waarde
van dit boek als lectuur in het christelijk gezin?

Die kan belangrijk wezen, als de lezers niet
te jong zijn. Een zielegesteldheid als die van Rey-
nold kan door te jonge menschen niet voldoende
worden doorpeild, om de kracht van het vrijwillig
dragen te gevoelen. Ouderen echter kunnen veel
aan het boek hebben; zij bemerken ook beter waar
het hier en daar naar „algemeene verzoening” neigt.

Als goede proeve van christelijke romankunst be-
groeten we dit boek, dat al z'n tweeden druk heeft,
met vreugde. Het mag zeker den naam van
„christelijke kunst” dragen, want ook aan de uiter-
lijke eischen van artistiekheid voldoet het onge-
twijfeld.

Het vinde vele nadenkende lezers.

C. T.

UIT DE AMERIKAANSCH KERKELIJKE WERELD door Dr HENRY BEETS.

De Inwendige Zendingsraad der Evangelische Kerken in Noord-Amerika.

Aan den oever van den Atlantischen Oceaan, te
Atlantic City, in het Zuidelijk deel van den staat
New Jersey, vergaderde verleden Januari eene zen-
dingscorporatie, van welke wij liet een en ander
wenschen mede te deelen aan de „Reformatie”-
lezers.

Die zendingscorporatie heet „Home Missions
Council”, een naam, dien wij hebben vertaald zoo-
als hierboven aangegeven. Ruim twintig kerkengroep-
en in Noord-Amerika zijn officieel vertegenwoordigd
op de vergaderingen van dezen Zendingsraad, die
in 1923 voor de zestiende maal te zamen kwam.
Zooals de naam uitdrukt is dit zendingslichaam een
„Raad”, met niet meer dan beïnvloedende functie,
zonder dat een der kerkengroepen er aan verbou-
den, gebonden is om de genomene resoluties uit
te voeren. Het doel van de „Council” is „om ge-
meenschap, conferentie en coöperatie te bevorderen
tusschen christelijke organisaties die zendingswerk
verrichten in de Vereenigde Staten en hunne be-
zittingen en Canada”. Allerlei arbeid wordt door
den Raad opgedragen aan commissies van tien
tot een paar dozijn leden, waarvan het lidmaatschap
verdeeld is onder de verschillende aangesloten ker-
kengroepen.

Een van die commissies houdt zich bezig met
het ontwerpen van de beste plannen voor ker-
kelijke gebouwen van allerlei aard. In een nieuw
land als Canada en de Vereenigde Staten is het
noodig allerwege gebouwen op te richten voor ge-
meentelijken en zendingsarbeid. Ook de talrijke Zon-
dagsscholen, die in Noord-Amerika als regel van
plaatselijke kerken uitgaan, eischen telkens nieuwe
gebouwen. Nu kan men voor zooiets natuurlijk
allerlei architecten employeeren, doch de praktische
zin onzer Amerikaansche kerkelijke autoriteiten
leidde tot de gedachte, dat het heel wat goedkooper
zou zijn, als men eene commissie had, die alle ker-
kengroepen dienen kon met wat wij hier noemen
„Standard building plans”. Dat was mogelijk, omdat
men allerwege in hoofdzak dezelfde behoeften had
en ongeveer hetzelfde bouw materiaal gebruiken kon.
Een boek met bouwplannen van allerlei aard werd
vóór enkele jaren uitgegeven. Een nieuw boek is
nu zoo goed als gereed. En voor een veel kleiner
bedrag dan anders noodig kunnen de betrokkene
partijen nu hare bouwplannen met toebehooren er-
langen. En niet alleen kost zulks veel minder geld,
maar daar de ervaring van allerlei groepen ten
dienste staat aan het geheel, kan men ook allerlei
fouten in het bouwen ontwijken.

Een tweede algemeene commissie houdt zich bezig
met publicatiezaken.

De Amerikaan geloof in de macht van de pers.
En om door middel van dagbladen zoowel als
van kerkelijke bladen het publiek op de hoogte te
houden van het voornaamste kerkelijk gebeuren, be-
staat er een persbureau, dat allerlei berich-
ten omtrent den arbeid der kerken verzamelt en
geregeld de wereld instuurt door middel van losse
bladen, de zoogenaamde „clipsheets”, die gratis ge-
zonden worden aan al de bladen van onze Republiek
en Canada. Daardoor is het vooral, dat er zooveel
z.g.n. kerkelijk of godsdienstig nieuws te vinden
is in de kolommen der „grooten pers”.

Doch dat is niet de eenige arbeid dezer publicatie-
commissie. In verband met eene andere organisatie
worden er elk jaar leerboeken opgesteld, de
zoogenaamde „textbooks”, die de talrijke zendings-
kringen onzer Amerikaansche christenheid dienen
met studieboeken. Zoo werd er verleden jaar in
zoo goed als alle evangelische kerken studie ge-
maakt van het Negerprobleem in ons land.

Van een leerboek, voor de rijpere jeugd en de
vrouwen-zendingsverenigingen, werden bij de zes-
tigduizend exemplaren verkocht. Wij bedoelen „The
Trend of the Races” — door een neger geschre-
ven — een doctor in de filosofie. Een dergelijk
boek, bedoeld voor zendingsverenigingen voor een
jonger geslacht, vond eene afname van bij de twee-
endertigduizend exemplaren, en een derde boek,
voor kinderen bestemd, had een afzet van ongeveer
12.000. Voor 1923 zullen twee of drie boeken dienen
om de jeugd van Noord-Amerika te onderrichten
in de idealen onzer natie als een christenvolk. Het
ligt voor de hand, dat eene natie-wijde studie van
dezelfde onderwerpen een machtigen invloed uit-